

О НЕКИМ ПРАКТИЧНИМ ПИТАЊИМА ИЗВОЂЕЊА НАСТАВЕ

У низу послова које врши армија у мирнодопском животу, настава заузима најважније место и у највећој мери апсорбује трупне старешине. Наставни програм и метод обуке морају бити савремени и непрекидно се прилагођавати потребама сутрашњице. То је најважнији задатак старешина — носилаца наставе. При томе, материјално обезбеђење игра прворазредну улогу, јер оно знатно олакшава практично извођење наставе.

Начелно, настава се прилагођава техници и тактици. С обзиром на степен развоја и засићеност техником, можемо уочити извесне разлике у методу обучавања војника армија оних држава које су индустријски високо развијене и оних које су индустријски слабо развијене. Код првих се војници и јединице мање оспособљавају да у тактичком погледу стваралачки дејствују на бојишту. Јер, рачуна се с тим да ће се тактички нецелисходан рад војника и јединица надокнадити масовном подршком артиљерије, тенкова, авијације и других ватрених средстава која свуда прате пешадију. На тако обилну подршку не могу све армије рачунати и стога више пажње обраћају правилном тактичком обучавању војника и јединица. Отуда се и запажа да се код првих обука изводи по принципу савремене индустријске производње, на централним полигонима-логорима дивизијског и вишег ранга, по опште изграђеној методици и више-мање по шаблону уз строго придржавање програма. Најчешће се војницима практично показује „овако треба радити“ и „овако не треба радити“.

Обим наставе регулише се наставним програмом. Најважније питање програма јесте управо тај обим, односно тежиште наставе: којим предметима придати највише важности. Нигде није важније спровести принцип одвајања помоћног (споредног) од главног као у наставном програму. Јер, обуком није апсолутно могуће, а није ни потребно, дати војнику све знање — теориско и практично. Војник се мора обучити оном што је најважније, а на основу тога нека сам закључује како ће поступити у овом или оном случају, на који ће начин стечено знање применити у другим приликама. Војнику се мора признати да је способан да свој војнички занат врши са размисљањем и стваралачки и да није аутомат, што је наш борац, нарочито, небројено пута доказао. С друге стране, кад год се жели све, често се не постиже много.

Метод обуке треба да одговара времену које стоји на расположењу за извођење наставног програма. Поред тога, ваља га нарочито добро разрадити и прецизирати кад је реч о извођењу најважнијих питања одређене теме. Није ретка појава да се и искуснији старешина „заборави“ при извођењу неке вежбе и због тога обради појединих питања не посвети онолико времена колико она заслужују. Због тога се, на пример, понекад уводном делу поклони највише времена, а оно што је битно пређе се брзо, тако да се не постигне постављени циљ. То је последица непланирања часа, што је, опет, тесно повезано са методом. Треба имати у виду и то да је застарео метод којим се ишло за тим да војник сам пронађе начин како ће најбоље решити одређену тактичку ситуацију, а да му претходно ништа није објашњено или показано. Данас се нема времена за такав метод. Боље је показати војнику како треба да ради у одређеној ситуацији, а потом га ставити у сличну, само под другим околностима, на другом земљишту, или га једноставно окренути у супротном правцу. На тај начин, схватајући суштину, војник ће лако своје поступке прилагодити свакој ситуацији.

С обзиром на менталне особине и навике борачког састава, треба знати да практичан рад једино води успеху. Свако сувишно теорисање са војницима претставља изгубљено време. Теорија је потребна тек толико да се објасне поједине радње; она је прагилац практичног рада као помоћни фактор. Када старешина показује, на пример, како се креће на бојишту и захтева од војника да то понови, то је практичан рад. Ако војник ради погрешно, старешина је дужан да му објасни штетне последице поступка. То је теорија, али теорија тесно везана за праксу и исправно примењена. „Теорисање“ би се огледало у томе, ако би старешина „објашњавао“ како и због чега треба нешто радити, и ако би тек пошто све то „објасни“ прешао на практичан рад.

Организација и методика два су нераздвајна елемента наставе. Организација нема за циљ само то да створи повољне услове за систематско, потпуно и лакше савлађивање одређеног градива, већ и да обезбеди да се настава изводи и радње, нарочито тактичке, одвијају у приликама које ће приближно владати на бојишту и у рату уопште. Методиком, пак, не желимо постићи само то да најбрже и на најлакши начин научимо војника одређеним радњама, већ и да га оспособимо за повезивање тих радњи у разним ситуацијама на бојишту. Од организатора наставе, дакле, захтева се да створе услове за повезано прелажење више радњи, разуме се, уз потребно материјално обезбеђење. Навешћемо један пример како се то може организовати. Ако се на дубини од 250 метара (колико износи приближна удаљеност између препрека испред прве и закључно са другом траншејом) ископа неколико линија ровова и допуни различитим врстама препрека (бодљикава жица, ровови, балвани, ограде и др.), а иза препрека постави неколико мета које претстављају „непријатеља“, онда на тако уређеном вежбалишту могу поједини војници или мање групе да вежбају све радње које су везане за савлађивање препрека, за

блиску борбу са непријатељем позади препреке у рову — заклону и да стичу физичку кондицију која је један од битних елемената борбене способности.

Метод у настави „овако ваља радити — овако не ваља“ и „правилно — неправилно“ примењује се у многим армијама, при чему се не ограничава само на приказивање шема, скица и уопште статичких претстава. Напротив, и из тактике се појединим јединицама могу приказивати неке неправилности при извођењу радњи, али се при томе мора подвући какве тешке последице могу да произиђу из неправилних поступака. У томе се, разумљиво, не сме претеривати, јер је исправније учити војнике како треба да раде.

Метод извођења обуке из предмета „наоружања са наставом гађања“ заслужује пуну пажњу. Пре свега, нужно је разврстати градиво из наставног програма у логички целовите групе, тако да свака, закључно са одређеним гађањима, претставља практичну целину. У подели градива ваља се више него ма где руководити принципом постепености и прелажења од простијег ка сложенијем. Школска гађања бојевим метком не треба схватити само као проверу да ли је војник и како схватио теорију гађања и претходне практичне вежбе, већ и као најбољи начин да се на пракси, на резултату гађања, допуни његово знање. Зато је и нужно да старешина брижљиво прати гађање сваког стрелца како би му на резултату гађања могао показати у чему греши и како треба да исправља те грешке.

Бојна гађања су више, ако не и искључиво, елеменат тактичке обуке. Она показују са колико умешности војник гађа у борбеним околностима. Бојна гађања су преглед успеха наставе гађања, за разлику од школских која су практични део процеса обуке. Ово истичемо да бисмо поставили питање: да ли на школским гађањима треба користити школске, а на бојним бојне мете и какве треба да буду једне, а какве друге? Јер, то питање, по нашем мишљењу, има већег значаја него што се на први поглед може приметити.

Суштину гађања чине: правилно нишањење, окидање и преношење нишанске тачке. При гађању те радње могу ефикасно да се контролишу ако се у мети ухвати сваки испалени метак, јер само анализа поготка може да покаже како је војник гађао и да открије одакле долазе субјективне грешке. А и једно и друго је драгоцено и за старешину и за стрелца. Очигледно је да је за ту сврху погоднија школска него бојна мета.

Бојно гађање, као елеменат тактике, поставља друге захтеве. Оно, пре свега, захтева да фигура (мета) претставља непријатеља у одређеним околностима (бојиште, ровови, маскирање и др.) и да борац види резултат свога гађања. У савременим условима те захтеве тешко може да испуни класична мета, ма колико да се прилагођава „непријатељу“ и бојишту. Зато би више одговарале мете од гумене масе (балони) уобличене у фигуру (непријатеља), тако да сваки борац одмах може видети резултат свога гађања.

У методици, нарочито у припремним вежбама за гађање и гађању, поред солидног материјалног обезбеђења, од првостепеног значаја

су индивидуално прилажење сваком стрелцу, практичан рад и непрекидност у настави, јер се добар стрелац може постати само непрекидним и свакодневним вежбама. Ту лежи тајна успеха из овог предмета.

Материјално обезбеђење у настави уопште, а у тактичкој обуци посебно, претставља фактор од највеће важности. Али, није довољно само понети на вежбу борбена и друга средства којима се решава задатак, већ треба помоћу њих *створити такве околности* да се наставка изводи и ратна техника примењује приближно онако као у борби, у рату. Узмимо, на пример, борбу у насељеним местима. У нормалним, мирнодопским условима тешко је или немогуће изводити обуку у насељима. У неким армијама се подижу импровизирана насеља у којима се јединице вежбају на смену, иако то захева веће материјалне издатке.

Материјално обезбеђење нарочито је неопходно за дочаравање што потпуније слике бојишта. Ма колико била важна обука војника у борбеним и другим радњама, још важнија је психолошка припрема за борбу. Бојиште у савременом рату наизглед претставља прави пакао. На све стране одјекују експлозије, лете у ваздух тоне земље, заглашно буче авиони, небо парају ракете, звижде рафали митраљеза итд, итд. То све снажно делује на нерве бораца. А ипак, у рату из тога хаоса ничу борци, нападају и побеђују. После једног до два борбена крштења војник се навикава на атмосферу. Но, да се не би чекало на ратну дојку, материјалним обезбеђењем и организацијом наставе треба омогућити и спроводити психолошком припрему војника још за време мира. Делом се то постиже бојним гађањима која се организују и изводе тако да у њима учествују сви родови војске и авијације; при томе све врсте оружја дејствују преко сопствених трупа, а минама, гранатама и бомбама из авиона гађају се циљеви 300—400 м и испред стрељачког строја. Ако се бојна гађања не врше тако, она губе сваки смисао. Али, одмах искрсава и један проблем. Наиме, бојна гађања те врсте су скупа, изводе се, обично, једном годишње у оквиру пешадске дивизије, те, разуме се, нису довољна за психолошку припрему. Због тога свака армија изналази различите методе да би та припрема била што боља и интензивнија.¹⁾

Кабинети појединих предмета и родова у неким армијама се и данас сматрају неопходним материјалним обезбеђењем наставе. Реч је о кабинетима који служе за излагање и изучавање ратних мате-

¹⁾ Један од метода био би следећи: на полигону уредити зону дубине око 150 м, произвољне ширине. На дубини од 100 метара подићи 2—3 линије препрека од балвана, стрељачких ровова и бодљикаве жице. Између линија плитко ископати фугасе. На завршетку преосталих 50 м јуришне зоне поставити мете („непријатељ“ у рововима). Десетак метара даље од мета поставити митраљезе утврђене по висини тако да се при гађању бојевом муницијом путања зрна издиже један метар над земљом. На полигону инсталирати и звучнике који репродукују звук авиона, тенкова и др. и на погодном месту поставити осматрачницу руковаоца вежбе. Вежба се изводи на следећи начин: вод или чета, што зависи од ширине полигона, полази са почетне линије, из рова, ка непријатељу. На дати знак митраљези отварају ватру бојевом муницијом преко глава војника, а поред њих се за време кретања пале фугасе, док звучници репродукују заглашну буку авионских мотора, тенкова и других средстава.

ријалних средстава, разних шема, скица и др. Такви кабинети све више губе свој значај, јер, ма колико се желело да се од њих створе радне просторије, они то у потпуности могу бити само за предмете као што су веза и техника. Обука из веза захтева кабинет у коме се предмет изучава комплексно, нарочито процес и техника рада сложених средстава веза и уређаја. Такав је предмет и техника. А узмимо, например, инжињерску наставу. Она се мора изводити само практично, на инжињерском полигону и отпорној тачки чете, а стечена знања треба примењивати на свима тактичким вежбама, посвећујући посебну пажњу укопавању и маскирању. Облагање ровова и других инжињерских радова у земљи, нарочито у рејонима где је песковито и меко тло, игра такође важну улогу, те треба показати како се оно врши свим расположивим средствима: бусеном, даскама, мрежом, лесема, мунициским сандуцима, топовским чаурама и другим материјалом и средствима. Корисно је да се ту нађу и противтенковске и противпешадиске мине и мине изненађења. Но, њих не треба само изложити као ратно материјално средство, већ треба приказати како се постављају у минском пољу или уопште, какав је њихов ефекат, например, на тенку (оштећена гусеница, преврнут или онеспособљен тенк на путу) или на другом возилу. На тај начин војници могу да стекну јасну слику о ефикасности мина. То би био „кабинет“ са много широм наменом и могућностима за свестран практичан рад.

Метод рада старешина и материјално обезбеђење несумњиво су два најважнија елемента од којих зависи успех наставе и извршење циља постављеног наставним планом и програмом. Притом и метод и материјално обезбеђење морају одговарати савременим принципима вођења борбе и специфичним условима сваке армије, с тим што увек ваља тежити да се настава у највећој мери изводи под околностима које одговарају ратним. Нарочито је важна психолошка припрема војника и у тој обуци мора се искористити све — од морално-политичког васпитања до најсавременијих средстава за имитацију.